

lui Hristos, locul lui luându-l crucea, „lemnul vieții”.

În ceea ce privește arta veche românească, rămâne de examinat mai amănunțit, dacă reprezentarea pomului vieții apare numai în urma unei influențe occidentale¹, ori și a unei înfruriri de-a dreptul din Orientul înai apropiat, așa cum se pare că arată o serie de monumente.

I. Barnea

EWALD SCHULDT, *Die slawische Keramik in Mecklenburg*, Berlin, 1956; 74 p., 96+XVIII pl.

În prima parte a acestei lucrări, care de fapt constituie introducerea, autorul face un scurt istoric al cercetărilor cu privire la ceramica slavă de pe teritoriul regiunii Mecklenburg. Faptul că cercetările de până acum au cuprins numai o parte a acestei regiuni l-a determinat pe autor să se ocupe sistematic de toate descoperirile din regiune, care conțin ceramică slavă, pe care o clasifică atât din punct de vedere tipologic cât și din punct de vedere cronologic.

Din punct de vedere tipologic, E. Schuldt a împărțit ceramica slavă din Mecklenburg în zece grupe, pe care le tratează pe rând în partea a doua a lucrării: 1) grupa Menkendorf; 2) grupa Feldberg; 3) grupa Woldegk; 4) grupa Fresendorf; 5) grupa Bobzin; 6) grupa Teterow; 7) grupa Kowall; 8) grupa Weisdin; 9) grupa Wipperow și, în sfârșit, 10) grupa Garz.

Grupa Menkendorf se caracterizează prin vase lucrate cu mîna, avînd corpul bitronconic, ornamentate pe partea superioară cu linii și benzi în val sau cu benzi de linii în formă de cruci răsturnate.

Această grupă se împarte în șase subgrupe. Vasele aparținînd subgrupeii a doua, alături

de decorul incizat sînt ornamentate și prin stampilare.

Vasele de tip Menkendorf sînt cunoscute pînă în prezent din 180 de locuri de descoperire. Această grupă este datată de autor între anii 750—1000 e.n. (pl. 1—15 și pl. I—II).

Grupa Feldberg se caracterizează prin oale avînd umerii puternic bolțiți, cu partea inferioară alungită și fundul îngust, sau cu corpul sferoidal. Buza este scundă, puțin răsfrîntă în exterior. De obicei înălțimea vasului este mai mică decît diametrul maxim. Vasele au decor de benzi de linii în val, uneori în combinații cu linii oblice sau în cruce, imprimate cu pieptenele. Ornamentul imprimat se întinde și pe marginea buzei. Această grupă are trei subgrupe. Vasele aparținînd ultimei subgrupe, în afara ornamentelor amintite, poartă pe umeri decor format din unul sau mai multe brîuri în relief. Grupa Feldberg este cunoscută din 55 de localități. Din punct de vedere cronologic ea se încadrează în secolele VIII—IX (pl. 16—25 și pl. IV).

Grupa Woldegk se caracterizează prin vase lucrate la roată de formă bitronconică, cu gîtul bine profilat și cu buza răsfrîntă în exterior. Vasele acestei grupe sînt bogat ornamentate cu brîuri în relief decorate cu alveole, cu linii sau alveole imprimate cu pieptenele sau cu împunsături făcute cu bețișorul. Brîurile în relief sînt asociate cu linii orizontale, benzi de linii în val sau gropițe făcute cu bețișorul. Unele vase sînt decorate cu linii orizontale largi în formă de caneluri. Grupa Woldegk are trei subgrupe. Autorul datează aceste vase la sfîrșitul secolului IX și în secolul X (pl. 26—34, pl. III și pl. XII).

Grupa Fresendorf s-a dezvoltat din formele grupeii Feldberg. Această grupă se caracterizează prin vase cu corpul bitronconic sau sferoidal, cu buza retezată sau îngroșată în formă de guler. Vasele sînt decorate cu benzi de linii în val asociate cu linii oblice sau în cruce, imprimate cu pieptenele. Nu lipsesc nici brîurile în relief, iar pe unele vase apare decorul format din linii verticale, trasate cu pieptenele din loc în loc, asociate cu linii orizontale. Și această grupă are trei subgrupe,

¹ I. D. Ștefănescu, *Cu privire la stema Țării Românești. Arborele din pecețile și bulele sigilare de aur*, în SCN, I, 1957, p. 373—388.

care se dezvoltă una din cealaltă. Din punct de vedere cronologic, grupa Fresendorf se încadrează în secolele IX—X. Vase aparținând acestei grupe sînt cunoscute din 34 de localități (pl. 36—43 și pl. V).

Grupa Bobzin este caracterizată tot prin vase bitronconice sau cu corpul sferoidal. Multe din aceste vase au capace. Forma capacelor este tronconică, cu apucătoare rotundă uneori cilindrică. Ca formă ele se aseamănă cu capacele olăriei romane, din care probabil își trag originea. După aspectul lor, aceste vase sînt asemănătoare unor castroane cu capac. Unele din ele au cîte două, trei sau patru toarte în formă de urechiușe perforate la mijloc. Ornamentul caracteristic pentru aceste vase este format din linii orizontale incizate sau în formă de caneluri, asociate cu gropițe, linii în val dispuse în benzi sau izolat, benzi de linii dispuse în formă de X etc. Grupa Bobzin are trei subgrupe, pe care autorul le încadrează între anii 950—1100 e.n. Astfel de materiale se cunosc din 37 de localități (pl. 44—52 și pl. VI—XI).

Grupa Teterow este cunoscută din 65 de localități. Formele inițiale ale acestei grupe se dezvoltă din a doua fază a grupei Woldegk, care, în decursul secolului X, evoluează, iar la sfîrșitul acestui secol se ajunge la formele caracteristice grupei Teterow. Dar maxima răspîndire a vaselor tipice grupei Teterow are loc în secolul XI. Pentru această grupă sînt caracteristice oalele cu umerii puternic bolțiți, avînd partea inferioară prelungă, gîtul bine profilat, uneori înălțat și buza răsfrîntă în exterior. În afară de oale, se mai cunosc și alte forme, ca un fel de castroane. Ornamentul caracteristic este compus din linii orizontale, uneori asociate cu linii și benzi în val sau gropițe, dispuse în jurul gîtului. Uneori umărul este accentuat printr-un brîu în relief ornamentat cu alveole, creștături sau ornament imprimat cu pieptenele. Grupa Teterow are patru subgrupe (pl. 53—63).

Grupa Kowall se caracterizează tot prin oale cu umerii puternic bolțiți, cu partea inferioară prelungă și fundul îngust. Spre deosebire de grupa Teterow, vasele grupei

Kowall au gîtul scund cu buza retezată oblic spre interiorul vasului sau răsfrîntă în formă de guler. Decorul specific al acestor vase este format din linii orizontale izolate, distanțate între ele. Adesea un grup de linii orizontale sînt separate de linii în val. Alteori ornamentul este format din linii orizontale și în val ce alternează între ele. Nici la vasele grupei Kowall nu lipsesc brîurile în relief ornamentate prin creștături sau alveole. Grupa Kowall a fost împărțită în două subgrupe, dateate în a doua jumătate a secolului XI (pl. 64—67 și pl. XIII).

Grupa Weisdin este reprezentată prin vase de dimensiuni mari, avînd forma bitronconică, tronconică sau sferoidală, bogat decorată cu brîuri în relief, avînd pe ele creștături sau alveole. Spațiile dintre brîurile alveolare sînt decorate și ele cu linii în val, linii orizontale, gropițe sau benzi de linii incizate dispuse în rețea. Această grupă se cunoaște din 23 de localități. Ea are două subgrupe pe care autorul le datează în secolul XI și la începutul secolului XII (pl. 68—74).

Grupa Wipperow reprezintă formele tirzii ale ceramicii slave din Mecklenburg și se cunoaște din 153 de locuri de descoperire. Ea este reprezentată prin oale fără toartă, cu corpul bombat, gîtul bine profilat, iar buza răsfrîntă în exterior. Tipurile de vase cu corpul bitronconic sînt destul de rare. Predomină ornamentul de linii orizontale asociate cu linii în val sau cu gropițe trasate în jurul gîtului. Ca forme și ornamentare, vasele acestei grupe sînt apropiate de vasele aproximativ din aceeași perioadă din regiunea Dunării mijlocii și din Transilvania. Aceste oale coexistă cu oale scunde și cu castroane asemănătoare cu cele ale grupei Teterow. Grupa Wipperow are șase subgrupe, dintre care subgrupele a cincea și a șasea fac trecerea spre ceramica feudală. Din punct de vedere cronologic, grupa Wipperow începe către sfîrșitul secolului X și durează în secolul XI și pînă la sfîrșitul secolului XII (pl. 63, 75—90 și pl. XVI—XVIII).

În sfîrșit grupa Garz este reprezentată prin diferite tipuri de străchini, avînd forma

tronconică. În rare cazuri se întâmplă ca aceste străchini să aibă fundul evazat. Partea exterioară a corpului este ornamentată cu linii orizontale distanțate între ele, uneori asociate cu o linie în val trasată subbuză. Adesea muchea buzei este și ea ornamentată cu alveole, creștături, linii în val etc. Unele din aceste străchini sînt lucrate cu mîna, grosolane și neornamentate. Aceste forme de vase apar numai în secolul XII (pl. 91—94).

Vasele lucrate la roată au adesea semne în relief (pl. 95—96), care se întîlnesc peste tot pe ceramica de tip slav.

În ultima parte a lucrării, autorul trece la concluziile finale. Insistînd asupra locului de proveniență (grădiște, seliște, cimitir) a diferitelor grupe de ceramică, fapt pe care l-a ilustrat și printr-o serie de tabele sinoptice, E. Schuldt ajunge la concluzia că între ceramica grădiștelor și cea a seliștilor nu există diferență, cu excepția unor forme caracteristice grupelor Feldberg și Fresendorf, care apar numai în grădiști.

După părerea autorului, slavii au ocupat regiunea Mecklenburg în secolul VII. Lor li se poate atribui ceramica de tip Menkendorf și Feldberg. Ceramica slavă timpurie de tip Praga, caracteristică ținuturilor Boemiei nu a fost încă descoperită aici. În privința continuității ceramicii slave din Mecklenburg, se constată o evoluție directă de la forme mai simple la forme mai complicate.

În sfîrșit, E. Schuldt pune problema provenienței celor două grupe de ceramică slavă timpurie din regiunea Mecklenburg. După părerea lui, despre grupa Menkendorf se poate presupune că a pătruns în această regiune din ținuturile de la est de Oder. Acest fapt

este însă puțin probabil pentru grupa Feldberg. Autorul susține de asemenea că tipul Feldberg nu a putut pătrunde aici din Danemarca sau Suedia, așa cum susțin unii cercetători, ci din contra, el s-a răspîndit din regiunea Mecklenburg în Suedia și Danemarca. Astfel el contestă apartenența vikingă a acestei ceramicii. Această problemă însă nu poate fi definitiv soluționată, cercetările fiind abia la început.

Pentru lucrarea de față, E. Schuldt a reușit să adune o mare cantitate de material ceramic, pe care îl interpretează original. Ipotezele de lucru formulate cu privire la proveniența ceramicii slave timpurii, aparținînd grupelor Menkendorf și Feldberg, constituie noi puncte de plecare pentru cercetările viitoare.

Ca o lipsă a lucrării remarcăm faptul că autorul a tratat fiecare grupă ceramică izolat, fără să prezinte tabele sinoptice care să ilustreze diferitele forme de vase contemporane, ce se asociază între ele. Astfel cititorul nu are o idee clară asupra inventarului ceramic caracteristic pentru o perioadă de timp sau alta. În unele cazuri nu sînt clare nici criteriile de separare a diferitelor tipuri. Astfel, după părerea noastră, vasele incluse în grupa Weidîn sînt de tipuri diferite, unele bitronconice avînd diametrul maxim în partea inferioară, și altele cu corpul bombat cu diametrul maxim în partea superioară (pl. 68—73).

Cu toate aceste lipsuri, lucrarea lui E. Schuldt aduce o importantă contribuție pentru cunoașterea ceramicii din zona de NV a lumii slave.

Maria Chișvasi-Comșa

